

Mogućnosti korištenja financijskih instrumenata (FI) u hrvatskom
poljoprivrednom sektoru u programskim razdobljima 2014.- 2020. i
2023.-2027.

- sažetak

prosinac 2023. godine

1. Uvod

Ex-ante procjenu potrebe uvođenja financijskih instrumenata u poljoprivrednom sektoru u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2014.- 2020. izradila je, temeljem dodijeljenog projektnog zadatka Ministarstva poljoprivrede, u razdoblju od lipnja 2017. godine do ožujka 2018. godine Europska investicijska banka u suradnji s relevantnim dionicima koji su doprinijeli procjeni financijskog jaza u relevantnim sektorima proizvodnje kao i neovisnoj ocjeni o najboljem načinu korištenja financijskih instrumenata u Republici Hrvatskoj (u daljnjem tekstu: RH). Navedena ex-ante procjena predstavljala je temelj za uspostavu financijskih instrumenata Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020. (u daljnjem tekstu: FI PRR), uključujući i prijelazno razdoblje koje obuhvaća 2021. i 2022. godinu.

Radi ispunjavanja propisanih uvjeta za provedbu financijskih instrumenata (u daljnjem tekstu: FI) u novom programskom razdoblju 2023.-2027., tijekom studenog i prosinca 2023. godine izvršeno je ažuriranje postojeće ex-ante procjene (v.01) na verziju Ex-ante procjena potrebe uvođenja financijskih instrumenata u poljoprivrednom sektoru u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2014.-2020. i razdoblju 2023.-2027. (v.02) koristeći dostupne resurse djelatnika Upravljačkog tijela („in-house“) te je prije usvajanja ista predstavljena članovima Upravljačke skupine za financijske instrumente Mikro i Mali zajmovi za ruralni razvoj i Pojedinačna jamstva za ruralni razvoj (u daljnjem tekstu: USFI). Članovi USFI na predstavljeni nacrt nisu imali prijedloga izmjena i/ili dopuna.

Cilj ažuriranja ex-ante procjene bio je utvrditi postojanje financijskog jaza i ispitati potrebu daljnje provedbe FI u poljoprivredi u okviru Strateškog plana Zajedničke poljoprivredne politike Republike Hrvatske 2023.-2027. (u daljnjem tekstu: SP ZPP), točnije u okviru 2 specifična cilja:

- SO2 Jačanje usmjerenosti na tržište i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava kratkoročno i dugoročno, uključujući veću usmjerenost na istraživanje, tehnologiju i digitalizaciju,
- SO8 Promicanje zapošljavanja, rasta, rodne ravnopravnosti, uključujući sudjelovanje žena u poljoprivredi, socijalne uključenosti i lokalnog razvoja u ruralnim područjima, uključujući kružno biogospodarstvo i održivo šumarstvo.

Kroz ažuriranu ex-ante procjenu (v.02) prikazan je ekonomski kontekst poljoprivrednog i prerađivačkog sektora u RH, uz prikaz dosadašnjih iskustava provedbe sličnih instrumenata, kao i potencijala intervencija SP ZPP-a.

Intervencije iz SP ZPP-a razmatrane u okviru ažurirane ex-ante procjene su sljedeće:

- 73.10.FI- FI_Potpura za ulaganja u primarnu poljoprivrednu proizvodnju,
- 73.11.FI- FI_Potpura za ulaganja u preradu poljoprivrednih proizvoda i
- 73.14.FI- FI_Razvoj poslovanja u ruralnim područjima.

Sažetak nalaza i zaključaka na razini ažurirane ex-ante procjene sastoji se od opisa najvećih gospodarskih izazova u navedenim sektorima, zaključaka temeljem dosadašnjih iskustava u provedbi FI te prijedloga investicijske strategije kao mogućeg odgovora na identificirane potrebe i nedostatke pristupa financiranju u poljoprivrednom i prerađivačkom sektoru.

2. Pregled stanja poljoprivrede

Ključne informacije o poljoprivredi u RH:

- RH ima površinu od 56.594 km² od čega je 35.613 km² (63%) ruralno. U ruralnim područjima živi 43% stanovništva RH odnosno 1,82 milijuna stanovnika.
- Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo čine 4% ukupne bruto dodane vrijednosti (dalje: BDV) RH što je više u odnosu na prosjek EU-28 koji iznosi 1,5%.
- Poljoprivreda je u 2016. godini zapošljavala oko 7,6% zaposlenog stanovništva dok je prosjek EU-28 4,3%. Što se tiče radne snage, radni kontingent u RH relativno je stabilan, no razina aktivnosti radne snage za 10% je manja od prosjeka zemalja EU.
- Do 2008. godine RH bilježi gospodarski rast, a potom počinje pad koji je imao negativan utjecaj na gospodarstvo u cjelini.
- Dodana vrijednost poljoprivrednog gospodarstva u RH je među najnižima u EU.
- Niska poljoprivredna produktivnost u RH je usko povezana s malom prosječnom veličinom poljoprivrednog gospodarstva.
- Ruralni turizam predstavlja 3% od ukupnog međunarodnog turizma u svijetu s godišnjom stopom rasta od oko 6%. Međutim, hrvatski ruralni turizam se suočava s nerazvijenom domaćom potražnjom i nepoticajnom okolinom u kojoj se nalazi.
- Financijski položaj poduzeća je loš, što se očituje po tome da je indeks tekuće likvidnosti za sve segmente malog i srednjeg poduzetništva manji od 1, a u najtežem su položaju mikro poduzeća.
- Sektor hrane i pića se sastoji od 3.200 poduzeća koja čine 30% ukupnog prometa u sektoru proizvodnje. Uz navedeno, zapošljava i 61.000 radno sposobnog stanovništva.

Prikaz glavnih poljoprivrednih pokazatelja u Hrvatskoj nalazi se u Tablici 1.

Tablica 1.

Vrijednost poljoprivredne proizvodnje u 2015. godini	2,2 milijarde EUR
Udio poljoprivrede u ukupnom BDV-u	4,3%
Broj poljoprivrednih gospodarstava u Hrvatskoj 2013. godine	157.450
Ukupna poljoprivredna radna snaga u 2013.	388.370

Izvor: Eurostat, 2013.

3. Zaključci

Generalni zaključak provedene i ažurirane ex-ante procjene je da postoji potreba za sredstvima – kako za onima za kratkoročne potrebe za obrtnim kapitalom (npr. jesenska i proljetna sjetva, uzgoj stoke, popravci, sirovine) tako i za sredstvima za srednje i dugoročne potrebe, za potporu investicijskih planova koji uključuju i potrebu za obrtnim kapitalom (primjerice nabava opreme (strojeva) i ostala ulaganja u dugotrajnu imovinu (npr. kupnja zemljišta, nova tehnologija, ulaganja u obnovljive izvore energije)).

Svi zaključci provedene ex-ante procjene su:

- Visokozadužena poduzeća s niskom profitabilnošću i nedovoljnim iznosom instrumenata osiguranja (kolateralu) nemaju pristup kapitalu.
- Financijska situacija gospodarstava stagnira ili se pogoršava.
- Visoka zaduženost poduzeća dovodi do kašnjenja u plaćanju i onemogućava mnoga poduzeća u korištenju bankarskih usluga.
- Najznačajniji oblici financiranja za proizvođače isključujući javne potpore su mikro krediti, kratko/srednje i dugoročni krediti i krediti koji su osigurani od strane javnih ili privatnih subjekata (poput HAMAG-BICRO-a).
- Značajan broj proizvođača hrane vjeruje kako banke nisu spremne financirati poljoprivredni sektor upravo zbog njihove velike nesklonosti prema riziku.
- Nedostatak vlastitog kapitala, promjenjive cijene i visoke kamatne stope smatraju se glavnim faktorima koji otežavaju pristup financiranju poljoprivrednog i prerađivačkog sektora.

- Investicijske potrebe iznose između 308 milijuna eura i 542 milijuna eura, uključujući investicije u dugotrajnu i kratkotrajnu imovinu → mogućnost podmirivanja putem zajmova ili dodjelom bespovratnih sredstava.
- Potrebe poduzeća za obrtnim kapitalom su veće od prosjeka u zemljama EU.
- Jaz dioničkog kapitala, procijenjen je između 22 milijuna eura i 53 milijuna eura.
- Prevelika ovisnost gospodarstava i poduzeća o javnim potporama.
- Vrlo mali izgledi i nemogućnost zapošljavanja.
- Iskustva temeljem dosadašnje provedbe različitih FI u poljoprivrednom sektoru pokazala su potencijal u unaprjeđenju pristupa financiranju MSP poduzetnika, otvaranju novih tržišnih mogućnosti i doprinosu spram diversifikacije sektora.

U nastavku, u Tablici 2., nalazi se prikaz kvantifikacije jaza između identificiranih potreba za financiranje u odnosu na dostupnost financiranja.

Tablica 2.

Vrijednost	Iznos (u milijunima EUR)	Postotak u odnosu na BDP
Ukupna nezadovoljena potražnja za financiranjem u poljoprivrednom i poljoprivredno-prehrambenom sektoru	658,21	39 %

Izvor: Financing gap in the EU agricultural and agri-food sectors, FI Compass, 2023.

4. Prijedlog investicijske strategije u razdoblju 2023. – 2027.

Predložena investicijska strategija za novo programsko razdoblje 2023. – 2027. temelji se na ključnim financijskim potrebama kojima se rješavaju utvrđeni uzroci tržišnog jaza i identificirane potrebe za financiranjem.

Konačne investicijske strategije za FI u okviru SP ZPP-a definirat će se na razini sporazuma o financiranju, nakon trilateralnih konzultacija s uključenim stranama u provedbi (UT, APPRRR i tijelo koje provodi FI). Preduvjet za uspostavljanje daljnjih provedbenih elemenata FI je odobreni SP ZPP.

Kao potencijalnu mogućnost za potporu financiranju poljoprivrednih, prerađivačkih i šumarskih djelatnosti u v.01 ex-ante procjene prepoznata su 3 financijska instrumenta:

- Pojedinačna jamstva,
- Mikro i mali zajmovi i
- Investicijski krediti.

U ažuriranoj verziji ex-ante procjene (v.02) dodane su i nove mogućnosti provedbe FI u okviru SP ZPP-a:

- Samostalno mikrofinanciranje obrtnog kapitala i
- Samostalni zajmovi za obrtna sredstva.

Tablica 3. Sažeti prikaz 3 financijska instrumenta te njihova predviđena rješenja i koristi

Pojedinačno jamstvo	Mikro i mali zajmovi	Zajmovi za obrtna sredstva
<ul style="list-style-type: none"> – Smanjenje bankovne percepcije rizika – Povećana spremnost banaka za izdavanjem zajmova – Veća likvidnost poljoprivrednih proizvođača, malih prerađivača hrane i poduzetnika šumarskog sektora – Poduzeća imaju korist u smislu povoljnijih uvjeta – Smanjeni zahtjevi za kolateralom – Manje kamatne stope – Povoljniji uvjeti otplate 	<ul style="list-style-type: none"> – Rješenje za lakšu dostupnost financijskih sredstava mikro i malim proizvođačima i prerađivačima za investicijska ulaganja, uključujući sredstva za obrtni kapital – Proširenje i produblivanje trenutne ponude mikro i malih kredita na tržištu – Koristan za one subjekte kojima su nedostupni i/ili nepristupačni bankovni proizvodi 	<ul style="list-style-type: none"> – Rješenje za lakšu dostupnost financijskih sredstava mikro i malim proizvođačima i prerađivačima za obrtni kapital – Proširenje i produblivanje trenutne ponude mikro i malih kredita na tržištu – Koristan za one subjekte kojima su nedostupni bankovni proizvodi – Olakšani pristup financiranja mikro i malim

– Pokrivanje potreba za obrtnim kapitalom i potpore za ulaganja	– Olakšani pristup financiranja mikro i malim poljoprivrednim proizvođačima, prerađivačima	poljoprivrednim proizvođačima, prerađivačima
---	--	--

U nastavku se u Tablici 4. daje prikaz predložene investicijske strategije s dodatnim nacionalnim sufinanciranjem i s ukupnim učinkom poluge po svim FI.

Tablica 4. Indikativni sažetak predložene investicijske strategije u mil. EUR

Proizvod (Upravitelj fonda)	Pojedinačno jamstvo (HAMAG – BICRO)	Mikro i mali zajmovi (HAMAG – BICRO)	Zajmovi za obrtna sredstva (HAMAG – BICRO)
EAFRD doprinos (SP ZPP)	0,69	10,93	2,05
Nacionalno sufinanciranje (20%)	0,17	2,74	0,52
Dodatno nacionalno financiranje	1,80	28,80	5,40
Učinak poluge	min 1,25x	min 1,2x	min 1,2x
Ukupno	2,66	42,47	7,97